

Trianon vízügyi rendelkezései.

Vízügyeink kérdését a trianoni békediktátum 268—293. cikkei tárgyalják.

Ez a békeszerződésnek csúfolt diktátum a Dunát Ulmtól a torkolatáig, a Tiszát a Szamos beömlésétől Titelig, a Marost Aradtól Szegedig nemzetközinek nyilvánította és a nemzetközi jelleg szimbolumául az „Európai Duna Bizottság”-ot létesítette.

A bizottság hatáskörét és teendőit a 285. cikk, tagjait pedig a 286-ik cikk állapítja meg.

A Duna Bizottság tulajdonképen nem új intézmény, csak egyesítése és véglegesítése az 1856. évi március 30-iki párisi szerződés XV—XIX. szakaszaiban elrendelt két bizottságnak, úgymint:

- I. Az európai bizottságnak (comission europeerne) és
- II. A parti államok bizottságának (comission rivieraine).

E két bizottság közül az I. eredetileg csak két évre volt ideiglenesen felállítva, de fennállását az 1858-iki párisi konferencián 1865-ig, az 1865. évi galaci szerződéssel 1871-ig, az 1871. évi londoni úgynevezett „Pontus konferenciá”-n 1883-ig, az 1883. évi londoni konferencián újabb 21 évig hosszabbították meg azzal, hogy ezen idő elteltével fennállása — hallgatógon — újabb 3—3 évre meghosszabbítható.

A trianoni békeszerződés 285. cikke a Duna Bizottság feladatául ezen két (I. és II.) bizottság feladatait együttesen tűzte ki és hatáskörét a volt két bizottság hatáskörével tette egyenlővé.

A Duna Bizottság hatásköre tulajdonképen csakis a Duna és hajózható mellékfolyói medrére terjed ki és hivatása:

1. A hajózási és folyamrendészeti szabályokat kidolgozni.
2. Kijelölni, elrendelni és végrehajtani mindazon munkálatokat, melyek a Duna-folyam mentén, a Duna torkolataiban

és a velők szomszédos tengerrészekben szükségesek az iszapnak és más akadályoknak elhárítására.

A Duna Bizottság hatásköre nem terjed ki a Duna mellékfolyóira, a forrásvidékekre és vadpatakokra.

Ezeknek ügyeit az egységes Magyarországon — saját jól felfogott érdekében és belátása szerint — a magyar állam intézte. Beleszólási joga senkinek sem volt.

Trianon mindennek véget vetett.

A természet által vízrajzilag és geografiailag tökéletes egységnek alkotott hazánkat a béke diktátorai öt darabra tépték.

Csonka-Magyarországnak a régi hazából és a Duna medencéjéből alig maradt egyebe, mint az egykori szép testnek éktelenül megcsonkított törzse.

A végtagokat: a Kárpátokat, az erdőket, a bányákat, melyek az Alföldet fával és ércekkel látták el, továbbá a Duna mellékfolyóit, a hegyi patakokat és a forrásvidékeket, melyek az Alföldet és a Dunát vízzel táplálják: a szövetségeseinkből ellenségeinkké vedlett szomszédainknak adták.

A békediktátorok azonban érezték, hogy milyen herostratesi munkát végeztek és hogy a torzképet eltussirozzák, lelkiismeretüket megnyugtassák és a könnyen hívőknek szemébe port hintsenek: a szerződés 293-ik cikkében törvénybe iktatták a széttépett egység paródiáját.

Hogy a széttört remekművet összedrótozzák és az egység látszatát fenntartsák, az utódállamok képviselőiből felállították az „*Allandó Vízügyi Műszaki Bizottság*”-ot, melynek hatáskörét és teendőit a 293-ik cikk következőleg írja elő:

„A volt magyar királyságnak a Duna medencéjét — ide nem értve az Olt medencéjét —, alkotó területeire vonatkozólag” rendeltetése „fenntartani és javítani, különösen a *fakírtás* (ez a törvényes kifejezés) és az újból fásítás tekintetében a vízügyi rendelkezések egységét.”

Ezt az egységet és az általa elért gyönyörű eredményeket kívánom pár példával megvilágítani. De mielőtt ezt tenném, szükségesnek tartom a Duna magyarországi medencéjében, Trianon előtt történt szabályozási munkák minőségét, méreteit és költségeit röviden ismertetni.

A Dunából az integer Magyarországra esett Dévénytől Orsováig = 997 kilométer, egyenes vonalban = 569 kilométer.

Vízkörnyékéből = 314.453 km². Összes esése Dévénytől Orsováig 91.48 méter, azaz kilométerenkint = 9 cm.

Hazánkban a Dunán rendszeresnek nevezhető szabályozási munkák csakis a Duna műszaki felmérésének (1823—1833) és vízrajzi térképének elkészítése után kezdődtek meg.

Amint a Duna felmérése és térképeleése elkészült, 1833—1844-ig a Tisza felmérését és vízrajzi térképét készítették el és Vásárhelyi Pál 1845-ben elkészítette a Tisza szabályozásának terveit.

A Duna szabályozási munkálatainál a fősúly a hajózásra és az árvizek elhárítására, a Tiszánál pedig az árvizek gyors levezetésére és az ármentesítésekre volt fektetve. Ezért az elsekélyesedett, széles medreket összeszorították, a kanyarokat átvágták, a folyampartokat biztosították és több szakaszon kiburkolták. Az árvizek ellen pedig védőtöltéseket csináltak.

A Duna szabályozási munkálatai 1918. évig összesen mintegy 150,000.000 aranykoronába kerültek.

A Tisza egész hossza 958 km., egyenes vonalban = 455 km. Vízgyűjtőmedencéje = 157.186 km²

A Tiszán összesen 120 átvágást csináltak, mivel a Tisza folyását 461.8 kilométerrel rövidítették meg és körülbelül 3.736 kilométer hosszú védőtöltést készítettek, mely munkálatok, a mellékfolyók alsó szakaszainak szabályozásával együtt 1918. évig együtt = 577 millió aranykoronába kerültek.

1879-ig úgy a Duna, mint a Tisza mentén is csakis a folyók alsó szakaszait szabályozták, a mellékfolyókat, azok felső szakaszait és a forrásvidékeket teljesen figyelmen kívül hagyták.

Az 1879. évi március 11-iki szegedi nagy árvíz azonban megmutatta, hogy a szabályozásoknál a folyók felső szakaszait és a forrásvidékeket figyelmen kívül hagyni nem szabad és azt is, miként a gyereknevelést a bölcsőnél, nem pedig kamaszkorban kell kezdeni, éppen úgy a folyókat is a forrástól kezdve kell szabályozni, ellenkező esetben a helytelen szabályozásoknak katasztrófális következményei lehetnek.

A folyók alsó szakaszainak szabályozásával, védőgátakkal,

átvágásokkal és kotrógépekkel az árvízveszedelmeket csak csökkenteni és ideig-óráig elodázní lehet, de elhárítani nem.

A szegedi nagy árvíz megmutatta azt is, hogy az erdőket büntetlenül irtani és pusztítani nem szabad, mert az árvizek főfészkei és melegágyai a meredek hegyoldalokon a letarolt és agyonlegeltetett erdők és az elkopárosodott legelők.

A szegedi árvíz hatása alatt készült az 1879. évi XXXI. t.-c., az 1894. évi XII. t.-c. és az 1898. évi XIX. t.-c.

Ezen törvények alapján a legnagyobb erővel indult meg a kopárvízmosásos területek megkötése, befásítása, a vadpatakok szabályozása és az árvizek elleni védekezés.

A munkálatok a világháború alatt is csakis a hadiszíntérbe esett területeken szüneteltek.

A földművelésügyi minisztérium a munkálatokat a legmesszebbmenő anyagi támogatásban részesítette, úgyhogy a világháború befejezése és az új államok alakulásakor már alig volt az országban számottevő kopár és vízmosás, melyben a gátolási és erdősítési munkálatok ne lettek volna megkezdve, sőt a legtöbbször már teljesen be is voltak fejezve.

Valóságos öröm és gyönyörűség volt nézni a megkötött területeken a fák fejlődését, az iszapfogógátak működését és a gátudvarokban, a mély iszapban fejlődő buja növényzetet és azt, hogy az árvízveszély napról-napra miképp csökken.

Ezek a munkálatok Magyarországnak újabb súlyos millióiba kerültek, úgyhogy az 1918. évig tisztán vízszabályozási munkálatokra fordított összegek jóval meghaladják az egy-milliárd aranykoronát.

Trianon óta az úgynevezett utódállamok vizeinket akkor zárhatják el, amikor nekik tetszik és országunkat akkor áraszthatják el árvizekkel, amikor azt a legkevésbé várjuk és a vízre legkevésbé volna szükségünk.

Sorsunkba túlságosan beleavatkozhatnak és ők ezzel nemcsak élnek, de a legnagyobb fokban vissza is élnek.

Hogy a tőlünk elcsatolt területeken miképpen gazdálkoznak, arra halvány világot vet az E. L. f. évi áprilisi számában „A csehek gazdálkodása a Kárpátokban” című cikk.

De kézzelfoghatóan és megcáfolhatatlanul bizonyítja az a körülmény is, hogy 1914-től 1924-ig a Duna deltájának a szu-

linai ágában az évi iszapolás 300.000 m³-ről 3.000.000 m³-re emelkedett. És ez az iszap csaknem kizárólag a Kárpátokból jön és Csonka-Magyarországon hömpölyög át.

Magyarország hiába dobta ki millióit vízszabályozásra, mert területe mindaddig nincs és nem is lesz biztonságban, míg a Kárpátok és a forrásvidékek ellenségei kezében vannak.

Hiába fogja a védőgátak méreteit és számát megkétszerezni, hiába fogja a folyók medrét kotorni, tisztogatni és szabályozni: az árvízveszélyek, mint Damokles kardja lebegnek mindaddig feje felett, míg a Kárpátok sorsát és a forrásvidékek szabályozását nem maga intézi.

Méltán kérdezhetné bárki, hogy hogy állíthatok ilyet, hiszen ott van az „Állandó Vízügyi Műszaki Bizottság”, amely gondoskodik a vízügyi egységről és örködik a felett, hogy a Kárpátokban mindezek a legszebb és legjobb rendben történjenek.

Igaz. Ez a bizottság ott van, már 1920-ban megalakult Münchenben és azóta évről-évre ülésezik Drezdában, Bécsben, Párisban, Veldesblottban, Meránban, Budapesten és Bukarestben, de éppen ezen bizottságnak az összetétele és eddigi működése az, amittől semmiféle üdvös és ránknézve előnyös dolgot nem várhatunk.

A bizottság ugyanis a következő tagokból áll: Ausztria, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia és Magyarország 1—1 megbízottjából és a Nemzetek Szövetsége által kinevezett elnökből.

Határozatait szótöbbséggel hozhatja, tehát egészen természetes, hogy ott Magyarországot mindig leszavazzák és a magyar érdekek a legutolsók, amelyeket ott figyelembevesznek.

Hogy ez a bizottság minő gyorsasággal és minő eredményekkel működik, erre csak az alábbi két esetet hozom fel:

1. A trianoni diktátum 293. cikke értelmében ez a bizottság három hónap alatt köteles volt összeülni, jogosítványait és a működésére vonatkozó szabályzatokat kidolgozni, az érdekelt államoknak betérjeszteni és végrehajtani.

A bizottság 1920-ban meg is alakult Münchenben, de a huszonekét pontból álló „Egyesség”-nek nevezett szabályzat összeállítására 1920—1923-ig négy esztendőre volt szüksége

és még egy további ötödik esztendőbe került, míg ahhoz az érdekelt államok is hozzájárultak.

A szabályzatnak legfontosabb pontjai a 3-ik és 5-ik cikkek.

Az eredeti 3-ik cikkben a bizottság hatásköre a törvényből szószerint volt lemásolva, az 5-ik cikkben pedig a tagok által szerkesztendő évi jelentések adatai és beküldendő okmányai vannak felsorolva.

A bizottság ezt a 2-ik cikket az aláírás előtt módosította és pedig a 3-ik cikket a következő toldalékkal látta el:

Ad. 3. Az erdőkihasználás és újjraerdősítés alatt kizárólag oly műveleteket kell érteni, melyek a vízügyi egység módosítását okozhatják. *Az erdőkihasználás szó itt nem fedi a vágásterületeket, melyék valamely erdő rendes és szabályszerű kitermeléséből keletkeznek.*

Mit jelent ez?

Azt, hogy az utódállamok, ha a nekik jutott erdőket kispusztítják, csak arra kell ügyeljenek, hogy *a kitermelés rendszeren és szabályszerűen történjék.* Ha azután az így kitermelt erdők tönkremennek és elkopárosodnak, a bizottság az ügyet csak akkor teheti tanulmány tárgyává, ha erre „*az érdekelt államoktól egyetértő*”, azaz egyhangú megbízatást kap.

Az 5-ik cikk toldaléka lényegében az, hogy a tagok által beadott évi jelentésekbe „*a munkálatok kifejezés alatt minden, bármilynemű munkát kell érteni, még olyanokat is, melyeknek nincs is vízműjellegük*”, azaz magyarul mondva: az évi jelentésben mindenről szabad beszélni, csak éppen a lényegről nem.

Ezek a módosítások annyira beszédesek, hogy azokat tovább fejtegetni teljesen fölösleges.

2. Még a három Kőrös 1925. évi decemberi áradásáról kívánok pár szót szólni.

A magyar kormány már 1926 márciusban megtette a diplomáciai megkeresést az iránt, hogy az árvizek keletkezésének helyein az erdők kezelését és az árvizek keletkezésének okait egy bizottság tanulmányozhassa.

1926. évben ebben a kérdésben csak annyit lehetett elérni, hogy egy magyar *folyammérnök* engedélyt kapott a kérdés helyszíni tanulmányozására, de engedélye *csakis a síkságra* szólt, a hegyek lábán túl nem engedték.

Az „Állandó Vízügyi Műszaki Bizottság” 1927. évi május 11-iki Bukarestben tartott ülésén a kérdés újból tárgyalatott és a bizottság „felkérte a román kiküldöttet kormányánál aly irányban való eljárásra, hogy a három Körös-medencében levő hegyvidéki erdőségek gazdasági állapota vizsgálat tárgyává tâtéssék és így az esetleges visszás állapot megszüntetésére vonatkozó igazgatási rendelkezések megtörténhesse-
nek”.

A román kormány meg is engedte egy magyar erdömérnöknek a román bizottsággal együttes kiszállását.

Mi lett az eredmény, nem tudjuk, de annyi bizonyos, hogy a bizottság tagjainak évi jelentéseiben és az ezen jelentésekhez becsatolt gyönyörű táblázatokból és statisztikai adatokból, vagyis papíron, a napnál világosabban be van igazolva, hogy mióta a Kárpátok és a forrásvidékek erdőségei az utódállamok birtokába kerültek, mennyire fejlődött ott a kultúra, mennyire fellendült az erdő- és mezőgazdaság, mennyi üdvös és szép intézményt valósítottak meg (?)

Az erdősítésekről, kopár fásításokról, vadpatakszabályozásról és erdőkitermelésekről, az egyes utódállamok évi jelentései, ezek között elsősorban a román királyság jelentése, igen kiterjedt, sok részletet felölelő, széleskörű munkásságot tüntetnek fel.

Ezeket olvasva, másfelől a valódi tényeket ismerve, elképed az ember. Önkéntelenül is az a gúnykép és felírása jut eszünkbe, amely a mult század kilencvenes éveiben egyik politikus csoport szavahihetőségét a „Szózat” „Hazádnak rendületlenül...” két szavának találó elferdítésével jellemezte.